

บทคัดย่อ

ปอเนาะจริยธรรมอิสลามจัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2522 ด้วยแรงศรัทธาของอิสลามิกชนทั้งจังหวัดสตูลได้ร่วมกันบริจาคทุนทรัพย์จัดซื้อที่ดินและก่อสร้างอาคารเรียนจำนวน 1 หลัง เริ่มต้นเปิดสอนเฉพาะวิชาศาสนาอิสลามเพียงอย่างเดียว ต่อมาในปี พ.ศ. 2524 คณะบริหารโรงเรียนเห็นว่าการสอนเฉพาะวิชาศาสนาอิสลามอย่างเดียวนั้นไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ประกอบกับกระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายส่งเสริมให้เปิดสอนวิชาสามัญควบคู่กับวิชาศาสนาโดยให้การสนับสนุนเงินอุดหนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียนพร้อมส่งครูเข้ามาช่วยสอนในวิชาสามัญ โรงเรียนได้แปรสภาพจาก “ปอเนาะ” มาเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามภาคใต้ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2524 เป็นต้นมา

การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนจริยธรรมอิสลามมูลนิธิ โดยแยกวิชาสามัญออกเป็น 8 กลุ่มสาระ และวิชาศาสนา มี 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ จัดการเรียนการสอนสัปดาห์ละ 5 วัน คือ วันจันทร์-วันศุกร์ ในวันศุกร์ของทุกๆ สัปดาห์ภาคบ่ายจะมีกิจกรรมชุมนุม แขนง และกิจกรรมละหมาดวันศุกร์สัจจร นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมและโครงการตามปฏิทินการปฏิบัติงานของโรงเรียนที่นักเรียนต้องเข้าร่วม เช่น กิจกรรมแข่งขันทักษะวิชาการ กิจกรรมการแข่งขันกีฬา โครงการทัศนศึกษาและกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น

นักเรียนต้องเรียนหนักทั้งวิชาสามัญและศาสนา การเรียนการสอนในแต่ละวิชามีการกำหนดเป็นคาบเรียน ทำให้มีข้อจำกัดในการเรียนการสอนและมีการแยกส่วนในการเรียนการสอน เนื้อหาจะซ้ำซ้อนขาดการบูรณาการ ขาดการเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหา จนทำให้นักเรียนไม่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ทางโรงเรียนต้องการบูรณาการเนื้อหาของหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตอิสลาม สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ดังนั้นทางโรงเรียนจึงต้องการศึกษาหารูปแบบการเรียนการสอนตามแนววิถีชีวิตอิสลามที่สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา โดยศึกษากระบวนการจัดการเรียนการสอน ศึกษาข้อมูลกลุ่มสาระการเรียนรู้ ศึกษาการเปลี่ยนแปลงการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียน และครู รวมถึงผลกระทบในการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนววิถีชีวิตอิสลามที่สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้กระบวนการวิจัยภายใต้โครงการวิจัยเรื่อง “ศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตอิสลามของโรงเรียนจริยธรรมอิสลามมูลนิธิ ตำบลฉลุง อำเภอเมือง จังหวัดสตูล” มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาข้อมูล สาระการเรียนรู้ วิถีชีวิตอิสลามนำมาปรับใช้ โดยใช้กระบวนการวิจัย และ (2) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอน การเปลี่ยนแปลง

การมีส่วนร่วมและผลกระทบที่เกิดขึ้นในการจัดกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตอิสลาม

กระบวนการวิจัยมีการศึกษาข้อมูลซึ่งก็เริ่มต้นด้วยการศึกษาข้อมูลของตัวเองในเรื่องเกี่ยวกับหลักสูตร การเรียนการสอน กิจกรรม พอที่จะสามารถสรุปได้ว่าเรามีอะไรและทำอย่างไรอยู่บ้าง ต่อจากนั้นก็ศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตของอิสลามกับชุมชนใกล้เคียงว่าเป็นอยู่อย่างไรบ้างเพื่อบูรณาการการเรียนรู้ของเด็กกับวิถีชีวิตของอิสลามจากนั้นก็ศึกษาคูงานประเทศเพื่อนบ้าน(มาเลเซีย)เพื่อดูว่าเขามีกระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างไร เพราะว่ามีวัฒนธรรมใกล้เคียงกับบ้านเรามากที่สุด

วิเคราะห์และหาแนวทาง ต่อจากนั้นก็นำองค์ความรู้เหล่านี้มาสรุปรวบรวมและจัดเวทีนำเสนอโครงการเพื่อชี้แจงผู้ปกครองและเพื่อขอข้อคิดเห็นเป็นแนวทางในการดำเนินงานต่อไป หลังจากนั้นจัดทำเป็นหลักสูตรเพื่อปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบใหม่ที่โรงเรียนและทดลองสอนจัดการเรียนรู้แบบใหม่ในเทอมถัดไป พร้อมด้วยการประเมินจากเด็ก ผู้ปกครอง ชุมชน จากนั้นก็จัดให้มีการนำเสนอผลงานของเด็กภายใต้กิจกรรมคืนความรู้สู่ผู้ปกครอง เพื่อให้เด็กได้นำเสนอว่าตลอดระยะเวลา 1 ปีการศึกษาได้เรียนรู้อะไรบ้างและอย่างไร

สุดท้ายเป็นการสรุปและเผยแพร่ เวทีเผยแพร่ผลงานวิจัย เพื่อบอกกล่าวแก่สาธารณชนถึงผลงานวิจัยที่ได้ทำขึ้นและเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่ชุมชนและเด็กได้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่และนอกเหนือจากนี้ยังมีผู้ทรงคุณวุฒิที่มาร่วมเติมเต็มแนวความคิดและสามารถบอกได้ว่าสิ่งที่ดำเนินการมานั้นถูกต้องมากน้อยเพียงใดควรที่จะเพิ่มเติมและปรับปรุงอย่างไรบ้าง

ผลจากกระบวนการวิจัยเพิ่มความตระหนัก “แท้จริงกูรอ่านนี้ชี้นำไปสู่แนวทางที่ดีมั่นคงที่สุด ในท่ามกลางแนวทางทั้งหลาย” (อัล-อิสรออ, ๕) พระองค์ทรงตรัสอีกว่า “เราได้ประทานคัมภีร์นี้ลงมาให้แก่เจ้าซึ่ง(เป็นคัมภีร์ที่)สาธยายทุกสรรพสิ่ง” (อัน-นะหฺล, ๘๕) คุณค่าของกูรอ่านในวิถีชีวิตของมุสลิมครอบคลุมแบบแผนหลักในการดำเนินชีวิตของมนุษยชาติ ทั้งนี้เนื่องจากศาสนาอิสลามซึ่งเป็นศาสนาที่จัดเตรียมและให้หลักประกันต่อความผาสุกของชีวิตมนุษย์นั้น ได้มาถึงมือของมุสลิมโดยผ่านกูรอ่านอันจำเริญ นอกจากนี้รากฐานหลักของเนื้อหาสาระของอิสลามซึ่งได้ประมวลคำสอนในด้านความเชื่อถือศรัทธา ข้อบัญญัติทางศีลธรรมจรรยาและกฎเกณฑ์ในทางปฏิบัตินั้น ได้ถูกสาธยายไว้ในกูรอ่านด้วยเช่นกัน เป็นที่ประจักษ์ชัดว่า หลักศรัทธาทางศาสนา, ความดีงามและคุณค่าทางศีลธรรมจรรยา, และประมวลกฎหมายที่ครอบคลุมทุกแง่มุมของพฤติกรรมมนุษย์นั้น ได้รับการสาธยายไว้ในกูรอ่านโดยพร้อมสรรพ

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นได้จุดประกายแนวคิดใหม่ในการบริหารและจัดการศึกษาของโรงเรียนจริยธรรมอิสลามมูลนิธิ รวมทั้งการศึกษาคูงานในประเทศมาเลเซีย ที่เพิ่มความมั่นใจเป็นแรงผลักดันให้เกิดความคิดต่อยอด

นำมาสู่การวิเคราะห์เกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรและการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบใหม่ ซึ่งจะเริ่มกระบวนการสอนโดยยึด อัลกุร-อ่าน ในแต่ละบทที่สอดคล้องกับความสามารถของเด็กที่จะเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้นแล้วเชื่อมโยงเข้าสู่สาระแกนกลางศาสนาและสาระแกนกลางสามัญ

ซึ่งก็จะเห็นว่าทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปตั้งแต่ เด็กนักเรียน กระบวนการท่องจำอัลกุรอ่าน ทุกเช้าก่อนเรียนและการละหมาดศุฮาทำให้นักเรียนมีสมาธิและเตรียมพร้อมในการเรียนมากกว่าในช่วงที่ไม่ได้ทำ ทำให้นักเรียนมีความรู้สึกสงบ นิ่งในจิตใจ และก่อเกิดพลังที่กระตือรือร้นในการเรียนรู้มากขึ้น กระบวนการจัดการเรียนรู้สร้างโอกาสและความร่วมมือในการเรียนรู้ร่วมกัน การทำงานร่วมกันเป็นทีม การสร้างกฎ กติกา ในชั้นเรียนและในกลุ่ม เรียนรู้กระบวนการประชาธิปไตย การชูรอ(การปรึกษาหารือ) เกิดความสัมพันธ์ที่ดีจากการทำงาน ทำกิจกรรมระหว่างนักเรียน ครู และผู้ปกครอง ส่งผลให้เกิดทักษะและความสามารถในการหลายด้าน เช่น ทักษะการเชื่อมโยงในการเรียนรู้จากอัลกุรอ่านสู่หลักศรัทธา, ฮาดิษ(วจนะ)วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์, ภาษาอังกฤษซึ่งจากการแปลอัลกุรอ่าน, ด้านงานอาชีพ นักเรียนสามารถทำขนมปุยฝ้าย ทำเค้ก ทำเยลลี่ผลไม้ และนำสิ่งที่เรียนไปหารายได้เสริมในชีวิตประจำวันและยังพบว่ามึนักเรียนเก่งร้องอัลนาซีดอยู่ทุกห้องเรียน มีนักเรียนแสดงซีลัต ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของท้องถิ่นได้หลายคน มีนักเรียนที่สามารถอ่านบทกวีภาษามลายู ซึ่งหากไม่มีเวทีให้นักเรียนแสดงก็จะไม่สามารถค้นพบ “นักเรียนช้างเผือก” เหล่านี้ได้

ครูผู้สอน จากเดิมเน้น “การสอน”และมุ่งเนื้อหาแยกรายสาระ มาเป็น “การจัดการเรียนรู้” ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการคิด วางแผนการเรียนรู้ของตนเอง เดิมครูเป็นศูนย์กลางถ่ายทอดเนื้อหาสู่นักเรียน มีเวทีแลกเปลี่ยน เมื่อมีการปรับเปลี่ยนวิธีการทำให้ครูให้ข้อเสนอแนะและแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนของตนเองมากขึ้น รู้จักและเข้าใจนักเรียน เห็นวิธีการและคุณค่าในการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกกับนักเรียน เห็นความโดดเด่นและให้กำลังใจพร้อมทั้งชื่นชม ความอดทนและเห็นหลายมิติ ทำให้ครูต้องอดทน ในการกระตุ้น ฝึกเพื่อนักเรียนคิด ทำงานให้ลุล่วงไปได้ สนใจอัลกุรอ่าน ครูสอนวิชาสามัญหลายคน ไม่ค่อยสนใจอัลกุรอ่าน ไม่คิดที่จะท่องจำอัลกุรอ่าน แต่เมื่อเห็นนักเรียนฝึกท่องจำอัลกุรอ่านและทำความเข้าใจความหมาย จึงพกพาอัลกุรอ่านติดตัวทุกวันและท่องจำพร้อมกับนักเรียน กระบวนการตะฮ์ฟิซได้ทำให้ครูเห็นความสำคัญมีจิตสำนึกสู่คัมภีร์อันเป็นธรรมนูญชีวิตของมุสลิม เข้าใจและเห็นความต้องการของผู้ปกครองและแนวทางในการจัดเรียนการสอนแนวใหม่ ผลจากการที่ผู้ปกครองนักเรียนได้สะท้อนความต้องการและข้อเสนอแนะทำให้ครูต้องให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่สามารถมาปรับใช้กับชีวิตจริงหรือวิถีชีวิตของนักเรียน ไม่ใช่ความรู้ที่ถูกแยกกับวิถีชีวิต หรือความรู้ที่ใช้ในการสอบหรือเรียนต่อในระดับสูงแต่จะต้องความรู้ที่นำมาสามารถปรับใช้ในชีวิตจริงของนักเรียน เช่น เมื่อนักเรียนเรียนกลุ่มการทำงานอาชีพ ในการทำขนมเค้ก นักเรียนก็สามารถทำเค้กขายเป็นอาชีพได้ นักเรียนท่องจำอัลกุรอ่าน

นักเรียนใช้การท่องจำอัลกุรอานเป็นผู้นำการละหมาดที่บ้านหรือในชุมชนได้ เป็นต้น เกิดทักษะการเขียน เมื่อครูจัดการเรียนรู้เสร็จในแต่ละขั้นตอน ครูได้ฝึกเขียนรายงานและมีการแลกเปลี่ยนทำให้เกิดแนวคิดใหม่ที่หลากหลายในการจัดการเรียนรู้ เป็นประสบการณ์ที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการเขียนของนักเรียนได้อีกด้วย

ผู้ปกครอง มีความพึงพอใจต่อการนำเสนอกิจกรรมที่สะท้อนถึงผลของการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น นักเรียนในทุกชั้นสามารถท่องจำอัลกุรอานได้ นักเรียนชั้น ม.5/1 ทดลองทางวิทยาศาสตร์เรื่องผลการสูญพันธุ์โดยใช้แรงดันอากาศ และประดิษฐ์เครื่องเสียง ลำโพงใช้เองได้ เป็นต้น ให้ความสำคัญกับการเรียนของนักเรียน ร่วมชมการนำเสนอกิจกรรมของนักเรียน โดยการเชิญของนักเรียนเอง เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง ครูผู้สอน ผู้ปกครองด้วยกัน และเพื่อนร่วมห้องเรียน จากกิจกรรมล้อมรัก กิจกรรมป้อนเค้กให้คุณพ่อคุณแม่ มีผู้ปกครองหลายคนถึงกับน้ำตานองหน้าแล้วพูดว่า “กิจกรรมทำให้รู้สึกซาบซึ้งมาก อยากให้จัดทุกปี”

ผู้บริหาร เห็นความสำคัญของกระบวนการวิจัยและใช้งานวิจัยเป็นเครื่องมือในการยกระดับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาในการพัฒนาครู นักเรียน ผู้ปกครองรวมทั้งชุมชน จาก “โครงการสืบความรู้สู่ผู้ปกครอง” เป็นเวทีที่สามารถประเมินประสิทธิภาพและคุณภาพของครูผู้สอน และคุณภาพนักเรียน จากเดิมที่วัดจากข้อสอบ หรือผลสัมฤทธิ์ทางการเป็นหลัก ฝ่ายบริหาร ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครอง ต่างมีโอกาสตรวจสอบและประเมินประสิทธิภาพของการทำงานและผลการจัดการเรียนรู้ของทุกฝ่าย ทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน

ในช่วงที่ผ่านมาทำให้พบว่าการบูรณาการทั้งสามัญและศาสนานั้นเป็นไปได้ค่อนข้างยากอันเนื่องมาจากการจัดกระบวนการเรียนการสอน ครุยังขาดทักษะ เทคนิค ด้านกระบวนการ เท่าที่ควรที่มาสสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนให้กับเด็ก และอีกประการคือความไม่ต่อเนื่องของครูที่ย้ายออกตลอดระยะเวลาที่ทำงานวิจัย เมื่อครูไม่นั่ง ต้องหัดใหม่ สอนใหม่ตลอดเวลา ในเรื่องเดิมซึ่งก็ต้องใช้เวลา ทำให้การคิดงานใหม่ไม่ทันหน้า ซึ่งก็มีผลกับเด็กด้วย เพราะเด็กเริ่มจะเข้าใจแต่ครูเพิ่งเริ่มจะมาใหม่จึงทำให้การบูรณาการวิชาสามัญและศาสนาไม่ประสบผลสำเร็จ ต้องใช้เวลาในการเรียนรู้และฝึกฝนอีก แต่สิ่งที่ทำได้ดีและมีความคืบหน้าก็คือการตะห์ฟิซ ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับที่ดี ทั้งครู เด็กและผู้ปกครองเกิดความภูมิใจ ซึ่งสามารถตอบโจทย์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตตามแบบอย่างของอิสลามได้ระดับหนึ่ง

ในความต่อเนื่องไม่ได้จบแค่งานวิจัยหากแต่ว่าจำเป็นจะต้องมีการพัฒนาอีกเพื่อให้เกิดการจัดการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ตามหลักการของศาสนาอิสลามอย่างแท้จริง....

พฤษภาคม 2555